

פז עודו מהלך בדרכים רבות וספק אם רצונו בדרך מיוחדת משלו. נסיונות חוזרים ונשנים כמין שיטה הם אצלו, ואפשר לראות בכך ביטוי לחיפוש־דרך כנים. י.פ.

העושה בנפשות

אל תוך ההס והאין נופלים קפואים /
אודים לא־מוצלים כבויים / החכם חדל
מחמתו / האוויל מפסילותו / אין נע /
אין חי / אין הר / אין רע / אין טוב /
אין יש / אין שיר. (מתוך "אין שיר",
ע' 31, מחזור אינשירים "על הכלים ועל
הנפשות").

שלילת המשמעויות, שלילת הסימנים, התכ־
נים והמעמד המתקיים (מלשון קיום) של
האדם, שבירת האשליות, ההסברים, המער־
כות האנושיות—אף שהם עשויים להצטייר
כיסוד השירים האלה—אינם אלא ביטוי
למסקנה שכלתנית.

מסקנה זו באה לידי ביטוי בשיר אחר,
במודע ובמכוון: "התבוסתנות היא חולי־
נפש, / גם לבגידה אין ארוכה / וחוסר־
אמונה היא חכמתו של המסכן. / רק לטפ־
שות (שביודעים) הריעו רם! / היא חוסן־
רפואה, / שריון־כפירה, כיס־אוויר / ואוהל
של חמצן— —" (ע' 18, מתוך "ביודעים").

אמור מעתה: הנסיון להבין, לחיות חי־
תוכן, להאמין במסלול או בכיוון—כל אלה
מוליכים אל ניפוץ האשליות, ועל כן מוטב,
ביודעים, לעטות מעטה של כסילות, שהרי
אפילו במדבר אין חול, "רק אפס וכלום
ובלימה" (ע' 7). ואכן, "רק הבכי עוד חי /
וההתרגשות מהבילה / לקרוע שיר / לקרוע
שיר" (ע' 31). זהו, כמובן, בכיון של החכם ש־
התפכח, והבין, ולא נותר לו אלא לזעוק: "אנו
הולכים עם האור / עד מכת עינרון" (ע' 47).
שליחותו של המשורר לשחק את המשחק
עד תום. להיות כנביא, לחפש את הפתרונות
הגם שאינם, לא להימלט מפני המאבק ("ח־
גינה"), לכאוב ולפרוע את הגירעונות:

* יהושע טן פי: העושה בנפשות (שירים);
עם עובד, 1973; 56 עמ'.

בלבד ומרחיב את משמעותם, כשהוא כוללם
במסגרת הסיפורית. הסמליות תופסת מקום
נרחב בסיטואציות וברבדים הפנימיים של
התודעה, שהוא מוציאם מידי פשוטם. האב־
סורד משתלט ומכניע את הגורמים הנארא־
טיבים ומציג לראון את רעיונותיו של
המחבר. לא כל סיפור זוכה לעיצוב אמנותי
דוגמת "ציד הצביה". ודווקא בסיפור זה
אין אנו יודעים מאומה על הדמויות. יש
סיפורים שמשאירים כביכול את הקורא
באמצע הדרך.

הרבה כותב אורפו על אנשים בודדים המהל־
כים בשולי החברה. תלושים הם מז המצי־
אות אך הם מלעיטים עצמם בתחושות רבות
הנובעות מן הכיעור, הניווט וההשפלה־העצ־
מית. הרבה מדמויותיו יודעות גילגולים ות־
מורות שראשיתם בקיומן הממשי וסופן ב־
דרכן לאבסורד. הסיפור האפייני לצורה זו
הוא "אשה קטנה", שתוך זמן קצר היא
גדלה והולכת כאשה וכאם, עד שהיא טורפת
את בעלה. הסמליות ברורה ביותר, והאמצ־
עים שבידי המחבר מצליחים להעלות את
גילגוליה של נערה קטנה תמימה עד שהיא
הופכת אלה התובעת קרבנות, ובראש־ורא־
שונה את גופו ונשמתו של בעלה. שמה של
הנערה־האשה־האלה ענת, שהיה כידוע
שמה של אלת־המלחמה הכנענית, והמשמ־
עות הישנה מתחדשת, כמו להוכיח שאין
חדש תחת השמש...

חשיבות רבה לבלתי־מודע הקובע את גורלן
של הדמויות. חי־הממש אינם אלא בבואה
קלושה, חסרת־פשר. את הפשר מחפש אור־
פז בשבילים הגלויים והסמויים של התודעה.
שיחה של אדם עם עצמו חשובה יותר
משיחתו עם חבריו. שיחה זו היא התוודעות
פנימית והתיסרות עצמית, והיא מכאיבה
יותר מן המונולוגים הפנימיים. באמצעותה
גדון האדם בידי עצמו בכל רגע ובכל שעה,
אלא ששעת־רצון זו היא גם השעה, בה
המחבר מוסר לקורא את המפתח לחוויה או
לסיטואציה של גיבוריו.

אין אחידות בסיפורי אורפו ורב בהם השוני.
כמעט לכל סיפור מבנה מיוחד, שצורתו
נקבעת לפי בעיותיה הפנימיות. נראה שאור־

כי אינו רואה נחת בעולמו, והפרה זו הוא מנחיל לקוראיו. איזה דפאון עולה מתוך סיפוריו, אף שמאחריו עבר גדול של יצירות בשירה ובפרוזה, באידיש ובפולנית. אפשר אירוועי-חיינו גרמו ואולי נוסח הוא אצלו הטבוע בהשקפת-עולמו. ואפילו כאשר סגל יעטה את סיפוריו בהומור המבקיע את הקדרות, נכבש ההומור לעצב. כי עולמו של הסופר לעצבות יולד.

בסיפור "האלמנה מהרובע הקסום", כב-סיפורים אחרים, יש קטעי וידוי של המחבר: "ניגשתי אל ארון הספרים—ספרי שלי ושל מחברים אחרים. בין הספרים הללו ביליתי—ואפשר לא רק ביליתי אלא גם עברתי—את כל חיי. בהם הטבעתי את תשוקת האהבה ואת השאיפה אל ההרים הגבוהים, הגבוהים. גובר הייתי ברומא-נים ובפואימות המופלאות של הסופרים הגדולים ואף אני ניסיתי לבדות עלילות וגיבורים ובעבורם—בעבור גיבורי—לא קימצתי מעולם. ברוחבי-יד הענקתי להם את כל הדברים הטובים שלא היו מנת-חלקי. להם נתתי הכל, לעצמי לא כלום. דבר לא חסכתי מהם: צער, אומץ-לב, כוח, לעתים קרובות תיארתי במדרגה העליונה של אָשרם. כה טוב וכה רחב-לב הייתי. חיברתי ספרים, ספרי נשאו חן מלפני הבריות..."

אולי תמה כל הרוח הנדיבה הזאת בספריו של קלמן סגל שהופיעו בפולין; בסיפורים שלפנינו נותרו שרידי-אפר בלבד. הדמויות ברובן הגדול בודדות ומתיסרות בגורלן שהמר להן. כל אחת מהן נושאת צלב משלה, והצלב כבד והתחנות שבדרך מכאיבות ומעיקות. לפעמים קרובות מספר סגל בגוף ראשון והתוגה זורמת ממנו וממלאה את כל האווירה. חוויותיו כ"עולה חדש" משמשות לו מקור ועדות לדכאונו, כפי שהוא מעלה בסיפור "לכרוע או לא לכרוע ברך?" אולי כרבים שפמותו, המלאים מרי, ייאוש ואכזבה בשבתם בארצנו, מבקש הוא להרוג את השר המטפל בעולים חדשים. ולאחר שוויתר על תכניות הרצח, ואינו שומע ראדיו ואינו קורא עתונים—טוב לו, אף שאינו

"המשורר—לא יברח איש כמוהו. / להיות. חוזה להיות. לרצות / את גזר-הדין עד תום. לא / חנינה. פשוטו להיות. גם / מש-מעו להיות" (ע' 50). הנביא הוא המשורר, הרואה, רואה רע, אינו יודע מאיין בא ולאן הוא הולך אלא עליו למלא את שליחו-תו: "לרעות ולהיטיב, / לרעות ולהיטיב..." (ע' 54).

שיריו של יהושע טן-פי בספרו החמישי (שרואה אור עשרים-ושתיים שנים לאחר קוד-מו) יונקים מן ההתנגשות שבין מסורת תר-בותית ערכית לבין שבירת-הכלים של המאה העשרים.

מן המקורות היהודיים לובשת השירה הזאת רוח של אמונה, נזונה מן הסמלים, התמונות והפילוסופיה של התלמוד וה"זוהר". מכאן גם, במישור הסגנוני, שפע של עיבוצים, ביטויים ארמיים, ומסגרת לשונית נמלצת. אולם, "הקורוניה אוכלת את הכסף" (ע' 22) והערכים ההיסטוריים מן המקורות שסועים מול המציאות: "לוחות שבורים, מידות וערכים... / גירסת-ינקות שלי מושל-כת, זכויות היסטוריות אין-תפץ-בן; ... / אא-סוף את גרוטאות הרוח שעניי העיר / הותירו לי בפח-האשפה / בשביל בני אי-שם בסירת, / ... שאמונתו רחבה כגבולות הארץ הנותנת מחיה".

אלה הם שירים רוויים: רוויי דעת, רוויי מכאוב, רוויי מאמץ אחרון, נושא וכושל-מראש לאחוז בלוחות השבורים, למצוא את התכלת ברקיע.

צ.ג.

בית הקפה המכושף

עצובים ומשמימים סיפוריו של קלמן סגל, הסופר שזה-מקורב הגיענו מפולין. נראה

* קלמן סגל: בית הקפה המכושף (סיפורים); המתרגמים: שולמית הר-אבן, מ. וינקלר, דוד וינפלד, שמאי גולן, גרשון גבעוני, צפרירה גר, בתיה מיכאלי ויורם ברונובסקי; ספרית שבות, הוצאת הקיבוץ המאוחד ואגודת הסופרים העבריים, 1973; 191 עמ'.